

Arkitekt virksomheders **SAMFUNDS ANSVAR**

Et værktøj der hjælper arkitekter
til at håndtere samfundsansvar i
egen drift og i byggeprojekter

INDLEDNING

DANSKE ARK har i 2011 og 2012 gennemført en række workshops og udarbejdet vejledninger om samfundsansvar for arkitektbranchen. Med udgangspunkt i dette arbejde besluttede **DANSKE ARK** sammen med Henning Larsen Architects, C.F. Møller og CCO samt ved hjælp fra Responsible Assets at udvikle et praktisk værktøj for arkitektvirksomheder, der gerne vil arbejde med samfundsansvar. Motivationen var, at alle parter oplevede et behov for at få oversat de generelle retningslinjer, der findes inden for feltet samfundsansvar, til arkitektens arbejdsfelt. Værktøjet skulle være enkelt, så de mange mindre arkitektvirksomheder, som branchen består af, let kunne lægge det til i deres eksisterende arbejdsmetoder.

Arbejdet blev igangsat i efteråret 2012, hvorefter værktøjet er blevet udviklet, afprøvet og diskuteret på de tre arkitektvirksomheder og i en styregruppe, hvor virksomhederne, Erhvervsstyrelsen og **DANSKE ARK** har været repræsenteret. Dreyers Fond og Erhvervsstyrelsen har bidraget til finansieringen af værktøjet.

Det færdige værktøj bliver præsenteret på de følgende sider. Værktøjet er udviklet til skærm – pc og ipad – men fungerer også i print.

INDHOLD

SIDE 4	1 Brugsanvisning
SIDE 6	2 Arkitektvirksomhedens samfundsansvar
SIDE 8	2.1 Internationale retningslinjer
SIDE 9	2.2 Samfundsansvar er nødvendig omhu
SIDE 11	2.3 Global Compacts 10 principper og arkitektvirksomheders daglige praksis
SIDE 18	3 Et værktøj
SIDE 22	3.1 Arkitektvirksomhedens ambition: Politik, praksis og rapportering
SIDE 25	3.2 Akkvisition: Analyse af byggeriets kontekst
SIDE 31	3.3 Forslagsfasen: Byggeriets udformning og tilblivelse
SIDE 36	3.4 Projektering: Udbudsmateriale og kontrakter
SIDE 48	3.5 Byggeledelse: Forhold på byggepladsen
SIDE 56	4 Litteraturliste

1

BRUGSANVISNING

VÆRKTØJET kan bruges til at systematisere arkitektvirksomheders arbejde med samfundsansvar. Lige fra ledelsens drøftelser af hvilken politik og praksis den enkelte arkitektvirksomhed bør have til, hvordan arkitekten kan hjælpe bygherrer med at håndtere risici omkring samfundsansvar i forslagsfasen, projekteringen og på byggepladsen.

Værktøjet vil kunne bruges af forskellige medarbejdergrupper i en arkitektvirksomhed. Det er tilrettelagt ud fra de faser, som arkitektens arbejde med et byggeri følger, hvorfor den enkelte medarbejder let vil kunne orientere sig og vælge det faneblad, der passer til medarbejderens arbejdsopgave i byggeprocessen.

De to første dele af værktøjet er primært tiltænkt ledelsen og hjælper til at klarlægge arkitektvirksomhedens ambition inden for samfundsansvar samt stillingtagen til nye byggeprojekter. Den tredje del af værktøjet kan hjælpe de designansvarlige arkitekter, og de to sidste dele kan hjælpe projekteringsarkitekterne og byggeledelsen. Det er således intentionen, at den enkelte medarbejdergruppe dykker ned der, hvor det måtte være relevant.

Alle brugere af redskabet bør dog læse introduktionen, dvs. afsnit 2.

Nedenstående figur illustrerer, hvor i byggeprocessen de enkelte dele af værktøjet kan bruges:

Værktøjet kan indgå i den dokumentation og i de formater, der i øvrigt bruges i de enkelte faser af byggeriet samt i arkitektvirksomhedens interne drøftelser af virksomhedsprofil og kvalitetsstyring.

2

ARKITEKTVIRKSOMHEDENS SAMFUNDSANSVAR

DANSKE ARKITEKTER bør udvise et samfundsansvar både på egne arbejdspladser og i de byggeprojekter, som arkitekterne er involverede i. Samfundsansvaret handler om at beskytte arbejdskraften, det omkringliggende samfund og miljøet. Samfundsansvaret er ikke et juridisk ansvar, men et etisk ansvar for at skabe god virksomhedsadfærd.

Hvor virksomhedens juridisk ansvar er et spørgsmål om at skabe legalitet, dvs. at handle i overensstemmelse med lovgivningen, er virksomhedens samfundsansvar et spørgsmål om at skabe legitimitet. Dvs. at forstå og handle i forhold til omgivelsernes interesser: Kundernes, medarbejdernes og samfundets.

Fællesnævneren for virksomheders samfundsansvar er at overholde internationale rettigheder og konventioner¹. De internationale rettigheder og konventioner er sammenfattet i retningslinjer udarbejdet af FN og OECD. FN's Global Compacts 10 principper for virksomheders samfundsansvar er den mest udbredte reference².

Arkitektvirksomheder, der arbejder i lande, hvor menneskerettighederne ikke overholdes, har således et samfundsansvar i forhold til at analysere og adressere, hvis der finder krænkelser sted i forbindelse med arkitektens byggeri.

På samme vis har arkitekter, der arbejder i Danmark eller i lignende lande, et samfundsansvar, f.eks. når det gælder materialer i de byggerier, som arkitekten har tegnet, hvor f.eks. sten kan være produceret under uforsvarlige sikkerhedsforhold eller ved brug af børnearbejde.

Formålet med dette værktøj er at hjælpe arkitektvirksomheder med at gøre samfundsansvaret konkret og praktisk ved at omsætte Global Compacts 10 principper til arbejdsmetoder, der kan indarbejdes i byggeprocessen – fra akkvisition til byggeplads – samt på arkitektvirksomhedens egen arbejdsplads.

2.1

Internationale retningslinjer

I 2012 nedsatte Folketinget en Mæglings- og Klageinstitution for Ansvarlig Virksomhedsadfærd³, der har som formål at behandle klager vedrørende virksomheders samfundsansvar. Mæglings- og Klageinstitutionens regelgrundlag er OECD's retningslinjer for multinationale virksomheder⁴. Da OECD's retningslinjer således sammen med FN's retningslinjer for menneskerettigheder og erhvervsliv⁵, også er væsentlige regelsæt, vil guiden integrere anbefalinger herfra. Global Compact er dog bærende reference, da de 10 principper i forvejen er kendt af arkitektbranchen og samtidig er den mest udbredte reference globalt.

2.2

Samfundsansvar er nødvendig omhu

Et helt centralt begreb for samfundsansvar i OECD's retningslinjer er *due diligence*. Due diligence er på dansk oversat til "nødvendig omhu" og udtryk for den måde, hvorpå virksomheden afdækker eventuelle negative konsekvenser af dens aktiviteter, samt de handlinger den iværksætter for at modvirke negative konsekvenser.

Nødvendig omhu for arkitektvirksomheder indebærer derfor:

- 1) At analysere om arkitekten bidrager til krænkelse af Global Compacts principper gennem sit virke: Direkte gennem egne aktiviteter eller indirekte gennem partnere eller leverandører i byggeprocessen
- 2) At forhindre eller minimere krænkelse, der er forårsaget af arkitektvirksomheden selv eller af dens partnere eller leverandører, hvis disse er direkte relateret til virksomhedens operationer, produkter eller services⁶
- 3) At bidrage til at krænkede godtgøres⁷.

At arbejde for Global Compacts 10 principper betyder dog ikke, at arkitekter har pligt til at trække sig fra byggeprojekter, hvor bygherren er uvillig til at arbejde for principperne, eller at arkitekten skal garantere, at alt, hvad der foregår på byggepladserne, er i overensstemmelse med principperne. Den enkelte arkitektvirksomhed bør selv definere sin politik og måde, hvorpå den omsætter samfundsansvar til handling. Dog bør det være

styrende for alle virksomheder, at de undgår at krænke Global Compacts principper både i eget virke og gennem samarbejdsparter.

Samfundsansvaret består ifølge Global Compact i at arbejde for udbredelse af principperne. At opmuntre, fremme og tilskynde samarbejdsparter til at følge principperne. Det kan være gennem dialog, og det kan være gennem kontraktlige krav. Form og indhold skal tilpasses de relationer, som arkitekten indgår i og de samfundskulturer, arkitektvirksomheden arbejder inden for.

Grænsen for, hvor samfundsansvaret stopper, er ikke entydig, og indsatsen bør prioriteres ud fra, hvor arkitekten har størst kontrol og indflydelse, samt hvor effekten af indsatsen er størst.

2.3

Global Compacts 10 principper og arkitektvirksomheders daglige praksis

Hvordan, Global Compacts enkelte principper spiller ind i arkitektvirksomhedens arbejde, eksemplificeres nedenfor:

1. PRINCIP:

Virksomheder skal støtte og respektere beskyttelsen af menneskerettighederne⁸

2. PRINCIP:

Virksomheder skal sikre sig, at de ikke bidrager til krænkelse af menneskerettighederne⁹

MENNESKERETTIGHEDERNE

I 1948 vedtog FN's generalforsamling Verdenserklæringen om Menneskerettighederne. Verdenserklæringens 30 artikler dækker både borgerlige, politiske, økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder¹⁰.

De fire grundlæggende rettigheder, der trækkes frem af Global Compact er:

LIGHED

Erklæringen begynder med at fastlægge den grundlæggende præmis, at "alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder". Enhver forskelsbehandling som følge af race, farve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social oprindelse, formueforhold, fødsel eller anden status er ikke i overensstemmelse med retten til lighed.

LIV OG SIKKERHED

Retten til liv, til frihed og sikkerhed. Retten til at være fri for slaveri, trældom, tortur eller umenneskelig og nedværdigende behandling. Retten til et retfærdigt nationalt retssystem. Retten til at blive anerkendt som en person, før loven, og med lige beskyttelse af loven. Retten til en retfærdig rettergang for en uafhængig domstol.

PERSONLIG FRIHED

Retten til privatliv i sager om familie, hjem, korrespondance, omdømme, ære og bevægelsesfrihed. Retten til at søge asyl, til en nationalitet, til at gifte sig og stifte familie og retten til at eje ejendom. Tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed og frihed til menings- og ytringsfrihed er anført sammen med retten til fredelige forsamlinger og foreningsfrihed og retten til at deltage i regeringen.

ØKONOMISK, SOCIAL OG KULTUREL FRIHED

Retten til arbejde, til lige løn for lige arbejde og retten til et retfærdigt og gunstigt vederlag, der sikrer arbejdstageren og arbejdstagers familie en menneskelig værdighed. Retten til at danne og tilslutte sig fagforeninger, retten til hvile og fritid, rimelige begrænsninger på arbejdstiden og til periodisk ferie med løn. Retten til uddannelse og til at deltage i det kulturelle samfundsliv. Retten til beskyttelse af de moralske og materielle interesser, der hidrører fra al videnskabelig, litterær eller kunstnerisk frembringelse.

Global Compacts principper 1 og 2 opfordrer virksomheder til at udvikle en opmærksomhed omkring menneskerettighederne og til at arbejde med disse inden for virksomhedens indflydelses- sfære på en måde, der holder den enkelte virksomhed ansvarlig for deres overholdelse¹¹.

Arkitektvirksomheder skal derfor sikre, at menneskerettighe- derne respekteres på virksomhedens egen arbejdsplads. Ligesom arkitektvirksomheden bør bidrage til og tilskynde, at menneske- rettighederne overholdes på de byggeprojekter, som den er invol- veret i.

Aktivt støtte menneskerettighederne

Arkitekten bør søge tilstrækkelig information fra specialister og kritikere til at vide, at byggeprojekters funktion og formål under- støtter menneskerettighederne.

I lande, hvor menneskerettighederne krænkes, skal arkitekten være særlig opmærksom på at være i dialog med kritikere og in- teressenter til byggeprojektet både før og under byggeprojektets tilblivelse.

Oplyse brugere og kunder

Arkitekten bør så vidt muligt skabe gennemsigtighed omkring, hvordan byggeriet og dets materialer er produceret.

Krav, kontrol og dialog

Arkitekten bør så vidt muligt tilskynde bygherren til at sikre menneskerettighederne gennem krav i udbudsbeskrivelser og kontrakter samt gennem dialog med og kontrol af byggeriets par- ter.

3. PRINCIP:

Virksomheder skal sikre frihed til faglig organisering og anerkendelse af kollektive forhandlinger¹²

Arkitekten skal på egen arbejdsplads sikre, at arbejdskraften har ret til at være organiseret i fagforeninger. Ligeledes bør arkitekten opfordre bygherren til at sikre, at arbejdskraften hos de udførende parter i byggeprojekterne har mulighed for at være fagligt organiseret og kollektivt forhandle løn- og arbejdsvilkår. I lande, hvor frie fagforeninger ikke er lovlige – eller forhindres i praksis – bør arkitektvirksomheden arbejde for, at arbejdskraften har de bedst mulige vilkår for at samles på arbejdspladsen og drøfte arbejdsvilkår med ledelsen.

4. PRINCIP:

Afvis alle former for tvangs- og obligatorisk arbejde¹³

På byggepladserne i nogle lande inddrages migrantarbejderes pas og rejsepapirer i den periode, hvor ansættelsen finder sted. Arkitektvirksomheder bør opfordre bygherrer til at ændre eller afbøde denne praksis, så arbejdskraften frit kan afbryde ansættelsesforholdet. Tvangsarbejde kan også vise sig som slavelignende forhold, hvor arbejdskraften reelt ikke har friheden til at forlade arbejdet pga. trusler, gæld til arbejdsgiver eller anden afhængighed. Tvangsarbejdet kan finde sted på byggepladsen, ligesom tvangsarbejde kan finde sted i materialeproduktionen eller i infrastrukturarbejdet omkring byggeriet.

5. PRINCIP:

*Forbud mod børnearbejde*¹⁴

Arkitekten bør opfordre bygherren til at benytte erklæringer i udbudsmateriale og kontrakter, der eksplicit afviser brud på menneskerettighederne, herunder brug af børnearbejde. Sådanne erklæringer kan bruges, når der indkøbes materialer til byggerier, hvor der er stor risiko for, at materialerne kan være produceret ved brug af børnearbejde.

Ligeledes bør leverandører til arkitektvirksomheden selv – f.eks. leverandører af kontorartikler og interiør – skrive under på, at produkterne ikke er produceret ved brug af børnearbejde.

6. PRINCIP:

*Afvis diskrimination i forbindelse med stilling og profession*¹⁵

At afvise diskrimination indebærer retten til ligebehandling på arbejde. Køn, race, religion, seksualitet, politisk tilhørsforhold eller andre ikkeprofessionelle faktorer må ikke ligge til grund for ansættelse, firing, forfremmelse eller degradering. Ligebehandling indebærer også retten til lige løn for samme arbejde, hvorfor f.eks. migrantarbejdere ikke må modtage lavere løn end den nationale arbejdskraft, hvis arbejdsopgaverne er de samme. Dette uanset om migrantarbejdernes løn er højere, end hvad de ville kunne opnå i hjemlandet.

Arkitektvirksomheden skal sikre, at diskrimination ikke finder sted på egen arbejdsplads. Og arkitektvirksomheden bør opfordre bygherren til at benytte erklæringer i udbudsmateriale og kontrakter, der afviser diskrimination.

7. PRINCIP:

Virksomheder skal handle præventivt i forhold til miljø- og klimaforandringer¹⁶

8. PRINCIP:

Virksomheder skal iværksætte initiativer, der fremmer miljømæssig ansvarlighed¹⁷

9. PRINCIP:

Virksomheder skal støtte udvikling og brug af miljøvenlige teknologier¹⁸

Global Compacts principper om at bidrage til et bæredygtigt miljø berører kernen i arkitektvirksomhedens virke. Eftersom bygningers drift forbruger 40 % af al energi og en tredjedel af alle ressourcer¹⁹, har arkitektens planlægning og udformning af bygninger betragtelig effekt i kampen mod klima- og miljøforandringer.

Arkitektbranchen har en lang tradition for at arbejde med bæredygtig byggeprojektering, normer for energi og ressourceforbrug samt certificering. Et arbejde der er tiltagende, og som får stadig større plads i dansk lovgivning for byggeri.

Global Compacts principper 7, 8 og 9 handler om, at arkitektvirksomheder gennem deres arbejde bør bidrage til at løse centrale miljømæssige udfordringer som:

- Tab af biodiversitet og langsigtede skader på økosystemer
- Forurening af atmosfæren og konsekvenserne af klimaforandringerne
- Skader på vandøkosystemer

-
- Jordforringelse
 - Virkningerne af kemikalier, genbrug og bortskaffelse
 - Affaldsproduktionen
 - Udtømning af ikkevedvarende ressourcer.

Herudover bør arkitektvirksomheden på egen arbejdsplads og i egen drift opstille mål for at nedbringe ressourceforbruget.

10. PRINCIP:

Virksomheder skal arbejde mod korruption i alle dens former, herunder pengeafpresning og bestikkelse²⁰

Arkitektvirksomheden skal sikre sig bedst muligt mod at deltage i korrump praksis. Det skal den gøre ved at have en klar antikorrupsionspolitik samt undervise medarbejdere i, hvordan de skal håndtere situationer omkring gaver, forlystelser, rejser m.v. Arkitekten bør opfordre sine samarbejdsparter til at udarbejde og indføre en klar politik og praksis for antikorrupsion. Politik og praksis skal benyttes f.eks. i forbindelse med myndighedstilladelser, udbud, tilsyn etc.

Transparency International har udarbejdet en guide til små og mellemstore virksomheder, der hjælper virksomhederne med at udarbejde en antikorrupsionspolitik, der passer til den enkelte virksomheds virke²¹.

3

ET VÆRKTØJ

ARKITEKTENS arbejdsproces er her inddelt i fem faser, hvortil der er udviklet delværktøjer, som kan hjælpe til systematisk at håndtere samfundsansvar. De to første faser vedrører forhold, som arkitektvirksomheden selv kan beslutte. De tre sidste faser vedrører arkitektens byggeprojekter og kan kun gennemføres med bygherrens samtykke.

De fem faser er illustreret i nedenstående figur:

Ambition: *Politik, praksis og rapportering*

Første del af værktøjet har fokus på arkitektvirksomheden selv. Her kan arkitekten få hjælp til at definere en egen standard - dvs. politik, praksis og rapportering - for samfundsansvar. Denne del hjælper arkitekten gennem de grundlæggende overvejelser og kan samtidig danne udgangspunkt for arkitektvirksomhedens årlige rapportering til Global Compact: Communication On Progress (COP)²².

Arkitektvirksomhedens overvejelser og beslutninger om ambitionsniveau for håndtering af samfundsansvar bør indgå i ledelsens øvrige arbejde med at fastlægge strategi og kvalitet for arkitektvirksomhedens arbejde og forhold til vigtige interessenter.

Akkvisition: *Analyse af byggeriets kontekst*

Når en arkitektvirksomhed bliver inviteret til at deltage i konkurrence om et byggeprojekt i et land, som arkitekten ikke tidligere har arbejdet i, eller hvis en ikke kendt bygherre henvender sig, bør arkitekten indsamle data om den sammenhæng, som byggeprojektet indgår i. Dvs. data om landet, bygherre, lokalitet og byggeriets formål. Alt dette for at identificere, om byggeprojektet rummer risici for, at arkitekten bidrager til at bryde menneskerettighederne og Global Compacts principper. Delværktøjet "Akkvisition: Analyse af byggeriets kontekst" indeholder hjælp til at afdække relevante spørgsmål vedrørende samfundsansvar, før et nyt samarbejde indledes. Målsætningen er her at skabe et bedre belyst grundlag for arkitektvirksomhedens ledelse, før den måtte vælge en ny samarbejdspartner til eller fra.

Analysen bør integreres i den dataindsamling, som arkitekten i forvejen foretager forud for et eventuelt samarbejde om et nyt byggeprojekt.

Forslagsfase: *Byggeriets udformning og tilblivelse*

I design, materialevalg og planlægning af byggeriets drift bør arkitekten arbejde for at optimere ressourceforbruget og minimere negative miljøpåvirkninger som følge af byggeriet. Tredje delværktøj hjælper arkitekten til at medtænke de forhold, der bør overvejes og drøftes med bygherren.

Dernæst bør arkitekten i forslagsfasen afdække, om de materialer, der tænkes brugt i byggeriet, kan være produceret under forhold, der bryder med Global Compacts principper. Ligesom arkitekten i forslagsfasen også bør identificere, om brugere, naboer og det omkringliggende samfund udsættes for sundheds- og sikkerhedsrisiko, og om naboer evt. bør høres og kompenseres i forbindelse med byggeriet.

Disse overvejelser bør indgå som en integreret del af dispositionsforslag og projektforslag og drøftes med bygherren.

Projektering: *Udbudsmateriale og kontrakter*

Hvis byggeprojektet medfører risiko for at bryde med Global Compacts principper enten pga. materialeproduktionen eller forholdene på byggepladsen, bør arkitekten opfordre bygherren til at indføre erklæringer i udbudsmateriale og kontrakter, der sikrer samfundsansvaret. Erklæringerne skal forpligte entreprenøren og dennes leverandører til at overholde Global Compacts principper (og danske overenskomster, når byggeriet foregår i Danmark).

Fjerde delværktøj giver tekst til erklæringer, der kan indarbejdes i udbudsmaterialet, hvor tilbudsgivere skal skrive under på, at de angivne standarder overholdes.

Byggeledelse: *Forhold på byggepladsen*

Femte delværktøj hjælper arkitekten med at indkredse vigtige spørgsmål vedrørende samfundsansvar på byggepladsen. Redskabet kan bruges til at følge op på erklæringer i kontrakter eller særlige risikoforhold, som analyse af byggeprojektets kontekst måtte have kortlagt.

Den bruttoliste af spørgsmål, som femte delredskab består af, bør arkitekten løbe igennem for at medtage de spørgsmål til byggemøder, der er relevante i forhold til det enkelte byggeprojekt.

Implementering

Det værktøj, der her er udviklet, kan hjælpe arkitektvirksomheder til at få Global Compacts 10 principper ind i beslutningsprocessen omkring byggeprojekterne og på arkitektens egen arbejdsplads.

Redskabet bør indføres i den dokumentation, som arkitekten i forvejen udarbejder i de enkelte faser. Samfundsansvar bør håndteres som en integreret del af arkitektens arbejde omkring akquisition, dataindsamling, forslagsfasen, projektering samt byggeledelse og indgå i de formater, som arkitekten i forvejen bruger.

3.1

Arkitektvirksomhedens ambition: Politik, praksis og rapportering

Nedenfor er beskrevet, hvilke tiltag den enkelte arkitektvirksomhed bør foretage for at få Global Compacts principper implementeret i virksomhedens arbejdsgange. Delværktøjet kan hjælpe arkitekten til at overveje, hvordan samfundsansvar kan blive en integreret del af virksomhedens kommunikation og praksis.

Formål

At indarbejde politik, praksis og rapportering omkring samfundsansvar i arkitektvirksomhedens arbejde – i egen drift og omkring byggeprojekterne.

Analyse

Arkitektvirksomheden bør løbende analysere, hvor og hvordan den eksponeres for at bryde med Global Compacts principper gennem sit arbejde.

Arkitektvirksomheden kan bruge nærværende værktøj til at afdække forhold på egen arbejdsplads, ligesom den kan bruge værktøjet til at afdække, om arkitektvirksomheden gennem sine byggeprojekter eksponeres for at bryde med Global Compacts principper.

Formålet med denne øvelse er at få identificeret de største risici for herefter at kunne sætte ind med politik og praksis for at modvirke risici.

På samme vis bør arkitektvirksomheden løbende tage stilling til, hvilke mål og standarder virksomheden bør forfølge for positivt at bidrage til et bæredygtigt miljø, til antikorruption og respekt for menneske- og arbejdstagerrettigheder ved at bruge samfundsansvar som aktiv del af virksomhedens profil og arbejdsmetode.

Politik

Arkitektvirksomheden bør fastlægge de politikker, som virksomheden skal handle ud fra. Politikkerne kan samles i et *code of conduct*, dvs. en standard for arkitektens arbejdsmetode og hensyn til omverdenen. *Code of conduct* bør omfatte:

- Hvordan risici for at bryde med Global Compacts principper afværges eller mindskes
- Hvordan mål og standarder for samfundsansvar efterleves

Praksis

Arkitektvirksomheden bør implementere værktøjer, der gør den i stand til at efterleve sit samfundsansvar, som er formuleret i dens politik/*code of conduct*, herunder eksempelvis:

- Løbende analyse af arkitektvirksomhedens risiko for at bryde Global Compacts principper
- Analyse af byggeprojekters kontekst inden de igangsættes
- Drøfte brug af værktøjer for samfundsansvar med bygherren og samarbejdsparter, herunder:
 - » Ressource- og miljømål for arkitektvirksomhedens byggeri
 - » Brug af erklæringer om samfundsansvar i udbud og kontrakter

- » Kvalitetssikring af forholdene på byggepladsen og evt. i materialeproduktionen ved brug af redskabet for byggeledelse
- Projektledere trænes i *code of conduct* og brug af delværktøjer
- Mål og indsats for ressourceoptimering i egen drift
- Mål og indsats for arbejdsforhold i egen drift.

Rapportering og kommunikation

Arkitektvirksomheden bør gennemføre en årlig rapportering af samfundsansvar (eks. Global Compacts rapportering, COP), hvor dilemmaer og udfordringer åbent diskuteres. Rapporten kan evt. integreres i en bredere rapport for bæredygtighed eller i årsrapporten.

Arkitektvirksomheden bør systematisk være i dialog med interessenter omkring samfundsansvar i Danmark og i de lande, hvor den arbejder.

3.2

Akkvisition: Analyse af byggeriets kontekst

Inden arkitektvirksomheden beslutter at indgå aftale omkring et nyt byggeprojekt, bør den undersøge, om arbejdet vil eksponere arkitekten for brud på Global Compacts principper. Land, byggherre, lokalitet og byggeriets formål bør analyseres.

Nærværende delværktøj kan hjælpe arkitektvirksomheden til på et oplyst grundlag at beslutte, om den ud fra overvejelser omkring samfundsansvar skal gå videre med samarbejdet, ligesom redskabet kan hjælpe til at indkredse særlige risikoforhold, som der bør tages højde for, hvis samarbejde indledes.

Redskabet angiver ikke, hvilke forhold der skal være til stede, for at arkitekten bør tage en opgave. Det er op til den enkelte arkitektvirksomhed at beslutte på baggrund af analysen.

LAND

Formål

At identificere forhold i landet, hvor byggeprojektet finder sted, som arkitekten skal være særlig opmærksom på at håndtere, hvis arkitekten vælger at indgå samarbejde omkring byggeprojektet.

Analyse

- Respekterer regeringen og andre vigtige politiske institutioner menneskerettighederne?²³
- Har regeringen fuld kontrol over sit territorium? Og hvis ikke overholdes menneskerettighederne i områder uden for regeringens kontrol?
- Hvilke skridt har regeringen taget til at forbedre situationen, hvis menneskerettigheder krænkes?²⁴
- Hvordan rates landet i forhold til korruption og gennemsigtighed?
- Findes landet på FN's eller EU's sanktionslister?
- Er byggesektoren i landet eksponeret for særlige risici vedr. samfundsansvar?

Kilder bl.a.

Research

- Internationale evalueringer:
 - » Refworld (UNHCR)
 - » Human Rights Watch
 - » Amnesty International
 - » Freedom House
 - » Press Freedom Index
 - » Transparency International
 - » Human Development Index
 - » BBC Search
 - » US Department of State Human Rights Reports.
- Danske evalueringer:
 - » Udenrigsministeriet (søg evt. via den danske ambassade)
 - » Institut for Menneskerettigheder
 - » CSR-kompasset
 - » Eksport Kredit Fonden.

Stakeholderinterview:

- Danmarks ambassade eller konsulat i landet
- Landets ambassade i Danmark.

BYGHERREN

Formål

At afdække bygherrens samfundsansvar.

Analyse

- Har bygherren haft negative sager i forbindelse med menneskerettigheder, arbejdsforhold, miljø eller korrupsion? (Bragt frem af ngo'er, nationale domstole eller andre myndigheder?)
- Er bygherren identificeret i forbindelse med hvidvaskning og sanktionslister?
- Har bygherren en politik, der støtter Global Compacts principper? (Har bygherren rapportering for samfundsansvar? Er bygherren certificeret i forhold til samfundsansvar?)
- Ønsker bygherren at implementere redskaber for samfundsansvar i byggeprojektet?

Kilder

Research

- Virksomhedsscreening "Know Your Customer" fra D&B, Dun and Bradstreet, (www.dnbdenmark.dk) eller lignende screeningsbureau
- Bygherrens hjemmeside
- Mediesøgning: Lokal presse

Stakeholderinterview

- Lokale stakeholders:
 - * Brancheorganisation
 - * Ambassade
 - * Ngo'er
 - * Arkitektskole
 - * Specialister
 - * Bygherre.

LOKALITET

Formål

At afdække om byggeprojektet indebærer negative konsekvenser for naboer, tidligere beboere i området eller miljøet.

Analyse

- Har byggeprojektet været negativt eksponeret i forhold til lokalbefolkning eller miljøudfordringer?
- Har borgergrupper eller ngo'er demonstreret eller ytret sig kritisk overfor byggeprojektet? (Eller lignende byggeprojekter?)

Kilder

Research

- Mediesøgning: Lokal presse.

Stakeholderinterview

- Lokal brancheorganisation
- Ambassade
- Ngo'er
- Arkitektskole
- Nabogrupper
- Specialister.

BYGGEPROJEKTETS FORMÅL OG FUNKTION

Formål

At afdække om byggeriet direkte eller indirekte kan medføre brud på menneskerettigheder ved sit formål og funktion.

Analyse

- Bidrager byggeprojektet med sit formål og funktion til at fremme menneskerettighederne, eller er det modsat med til at undertrykke dem? (Direkte såvel som indirekte?)

Kilder

Research

- Mediesøgning: Lokal presse.

Stakeholderinterview

- Konsultation af specialist med lokalt kendskab.

CASE: DIALOG MED COLOMBIANSK BYGHERRE

En arkitektvirksomhed bliver inviteret til at bygge boliger i Colombia. Arkitektvirksomheden foretager en analyse af byggeprojektets kontekst med udgangspunkt i første delværktøj "akkvisition: analyse af byggeriets kontekst" sideløbende med de indledende samtaler og dataindhentning.

Analysen viser, at Colombia er et land, hvor byggesektoren er eksponeret for brud på basale menneskerettigheder som retten til ligebehandling, foreningsfrihed og forbud mod børnearbejde. Dernæst beskrives Colombia som et meget korrupt land. Arkitekten kan forvente, at disse forhold er eksponeret både på byggepladsen og i den lokale produktion

af byggematerialer. Analysen viser også, at hverken bygherre, lokalitet eller byggeriets formål indebærer risici for arkitekten.

Arkitekten vælger på denne baggrund at vedlægge erklæring til præsentationsmaterialet, der beskriver arkitektvirksomhedens antikorrupsionspolitik samt retningslinjer for, hvordan arkitektvirksomheden understøtter Global Compacts principper.

Arkitekten ønsker endvidere at foreslå bygherren indsatser med henblik på at mindske risikoen for at krænke menneskeretighederne i byggeriet. Herunder:

- 1) At det i udbudsmaterialet kræves, at tilbudsgivere skriver under på, at de handler i overensstemmelse med Global Compacts principper. Konkret foreslår arkitekten en erklæring anvendt, der beskriver dette, og som indebærer, at tilbudsgivere skal stille sig til rådighed for spørgsmål og dokumentation vedr. samfundsansvar fra bygherren eller dennes rådgivere.
- 2) At der til kontrakter med entreprenørens underentreprenører og materialeleverandører vedlægges en erklæring, der indebærer, at arbejdet skal udføres i overensstemmelse med Global Compacts principper.
- 3) At byggepladsen monitoreres i forhold til, om arbejds- og sikkerhedsforhold er i orden. Og at dette sker i forbindelse med de i forvejen aftalte byggemøder.

Cases er tænkte eksempler

3.3

Forslagsfasen: Byggeriets udformning og tilblivelse

I forslagsfasen bør arkitekten sammen med bygherren overveje, hvordan byggeriet bedst understøtter Global Compacts principper. Både ved brug af miljø- og klimavenlige teknologier, produkter og planlægning og i form af stillingtagen til, hvordan materialer og bygninger produceres og organiseres.

Erfaringer peger på, at arkitektens drøftelser med bygherren omkring miljø- og klimavenligt byggeri vil finde sted både i skitseringen af byggeriet og til langt ind i projekteringen.

Arkitekten skal i denne proces være opmærksom på at medtage nedenstående overvejelser helt frem til den endelige projektering, så intentioner om at bygge miljørigtigt og bruge materialer, der er produceret under ordentlige forhold, så vidt muligt ikke bliver sparet væk undervejs.

BYGGeprojektets UDFORMNING

Formål

At identificere hvordan byggeriet kan bidrage til et bæredygtigt miljø.

Analyse

Arkitekten bør overveje, hvordan byggeriet bedst bidrager til et bæredygtigt miljø gennem arbejde med følgende forhold:

Certificering af bygninger og materialer

- DGNB, BREEAM, LEED m.fl.
- Brug af materialer certificeret for bæredygtighed.

Ressourceforbrug

- Livscyklusangivelser
- Energiforbrug: Passive tiltag (disponering af bygning) og aktive tiltag (teknologi)
- Vandforbrug: Håndtering af grundvand, regnvand, drikkevand og spildevand
- Ressourceforbrug: Optimering, fokus på sjældne materialer
- Påvirkning af lokale miljøforhold - herunder biodiversitet
- Genbrug
- Miljøpåvirkning af brugere, indeklime og omgivelser.

Affald

- Infrastruktur
- Differentiering
- Toksicitet.

Arkitektvirksomheden bør udmønte, hvordan disse miljøparametre kan omsættes i byggeriets disposition og materialevalg.

Kilder

Bistand til en sådan udmøntning kan hentes bl.a. i DANSKE ARK's vejledning i bæredygtig projektering og fra Green Building Council.

BYGGERIETS TILBLIVELSE

Formål

At afdække om der i byggeriets tilblivelse er særlige områder, hvor arbejdsforhold, miljøforhold, sikkerhed og forhold til naboer ikke er i overensstemmelse med Global Compacts principper.

Arkitekten bør så vidt muligt afdække, om der i byggeriets materialevalg er risiko for, at de valgte materialer er produceret under forhold, der ikke lever op til Global Compacts principper. F.eks. fordi materialerne er produceret ved brug af børnearbejde, tvangsarbejde, underbetaling eller under produktionsforhold, der er særligt skadelige for miljøet.

Ligeledes skal arkitekten afdække, om byggeriet vil kunne udføres og efterfølgende bruges uden sikkerhedsrisiko eller gener for arbejdskraft, brugere eller naboer.

Hvis arkitekten identificerer risici, bør disse drøftes med bygherren og forsøges afværget. F.eks. ved at bruge erklæringer i udbudsmaterialet, hvis der forekommer risikoeksponerede materialer, hvor tilbudsgiver og dennes leverandører skal skrive under på, at materialet produceres i overensstemmelse med Global Compacts principper.

Analyse

Materialevalg:

- Kommer materialet fra lande eller sektorer, der systematisk bryder menneskerettigheder og arbejdstagerrettigheder?
- Er produktionen særlig skadelig overfor miljø og ressourceforbrug?

Sikkerhed og sundhed for arbejdskraft og brugere:

- Afværges risiko for at blive begravet, styrte ned, drukne, synke, kvæles pga. de anvendte arbejdsprocesser eller manglende sikkerhedsforanstaltninger?
- Afværges risiko for at udsættes for støv og partikler samt sundhedsskadelige kemiske eller biologiske stoffer?
- Afværges risiko for at udsættes for sundhedsfarlig stråling?
- Afværges yderligere risici for sundhed og sikkerhed?

Konsekvenser for lokalsamfundet:

- Har byggeriet negativ indvirkning på naboer og lokalsamfund?
- Bør naboer til byggeriet høres/informereres?
- Bør evt. belastede grupper godtgøres?
- Bør der involveres eksperter til at afdække negativ påvirkning?

Kilder

Research

- Delværktøjet fra akkvisition kan benyttes, så materialeproducentens kontekst – dvs. land og særlige forhold for den konkrete sektor – analyseres
- Lokal lovgivning
- (Danmark) Bekendtgørelse om projekterendes og rådgivers pligter m.v. efter Lov om Arbejds miljø (nr. 574 af 21. juni 2001).

Stakeholderdialog

- Interview med specialister
- Kommuner
- Beboerforeninger
- Lokale forretningsforeninger
- Eksperter.

CASE: SCREENING AF UDVALGTE MATERIALER

En arkitektvirksomhed tegner uddannelsesbyggeri for offentlig bygherre. Arkitekten foreslår bygherren, at byggeriet i videst mulig udstrækning skal benytte certificerede materialer og følge bygningsreglement 2020.

Belægningen omkring byggeriet skal være granit, som arkitekten ved bl.a. kan komme fra brud, hvor der benyttes børnearbejde.

For at undgå, at granitten hentes fra sådanne brud, anbefaler arkitekten bygherren, at der i udbudsmaterialet bliver indført en erklæring, hvor det fremgår, at leverandører af materialer til byggeriet skriver under på, at materialeproduktionen er i overensstemmelse med Global Compacts principper. Hvis granitten til byggeriet måtte komme fra en region, hvor børnearbejde benyttes, aftales det endvidere med bygherren, at der skal foretages en stikprøvekontrol af produktionsforholdene i granitbruddene, før kontrakten underskrives med granitleverandøren.

Da byggeriet ligger i tæt bebyggelse, har arkitekten endvidere anbefalet bygherren tidligt at iværksætte nabohøringer og systematisk kommunikation med naboer til byggeriet for at forberede disse bedst muligt på eventuelle gener og for at få indarbejdet forslag til forbedringer, inden byggeriet går i gang.

Cases er tænkte eksempler

3.4

Projektering: Udbudsmateriale og kontrakter

Arkitekten bør anbefale bygherren at benytte erklæringer i udbudsmateriale, hvor tilbudsgivere skriver under på, at byggeriet forvaltes samfundsansvarligt, hvis der i byggeriet er risiko for, at Global Compacts principper ikke overholdes.

Nedenfor er to erklæringer beskrevet, som arkitekten kan anbefale bygherren at benytte i udbudsmaterialet. Begge erklæringer indebærer, at tilbudsgivere forpligter sig til at arbejde under hensyn til samfundsansvar både i egne arbejdsgange og i forhold til underleverandører.

FØRSTE ERKLÆRING: Om overholdelse af overenskomstlignende forhold. Denne erklæring kan anbefales til danske ikkestatslige bygherrer, som ikke i forvejen henholder sig til ILO 94 i udbudsmaterialet. Statslige bygherrer har pligt til at bruge en sådan erklæring. Erklæringen indebærer, at det arbejde tilbudsgiver har ansvar for – eller som videreføres til underleverandører – gennemføres efter forhold, der svarer til overenskomsten på området indgået mellem arbejdsmarkedets parter. (Erklæringen findes i Worddokument som bilag 1, hvor den kan kopieres direkte.)

ANDEN ERKLÆRING: Om overholdelse af Global Compacts principper. Denne erklæring kan anbefales til alle bygherrer. Erklæringen indebærer, at alt arbejde i forbindelse med byggeriet overholder Global Compacts principper. Tilbudsgiver forpligter

sig således til at videreføre ansvaret i kontrakter med underentreprenører, ingeniører, materialeproducenter og andre partnere. Såfremt bygherren ikke ønsker en erklæring, der henviser til standarder for overholdelse af Global Compacts principper, kan arkitekten foreslå, at kun den introducerende tekst, hvor der henvises til de konventioner og deklARATIONER, som Global Compact bygger på, medtages. (Erklæringen findes i Worddokument som bilag 2, hvor den kan kopieres direkte. Erklæringen findes ligeledes på engelsk i bilag 3).

Kun ved at skabe et grundlag i udbudsmateriale og sidenhen kontrakten har bygherren og dennes rådgivere ret til at kræve adgang til at tilse forhold vedr. samfundsansvar, når byggeriet går i gang. Det er derfor væsentligt både at adressere de forhold, som produktionen skal overholde – og – at bygherren og dennes rådgivere har ret til at tilse forholdene hos leverandøren.

Det er ikke hensigten, at erklæringen vedr. Global Compacts principper skal tilsidesætte national lovgivning, branchestandarder eller aftaler indgået på arbejdsmarkedet, hvilket fremgår af teksten i erklæringen.

ERKLÆRING OM OVERHOLDELSE AF OVERENSKOMSTLIGNENDE FORHOLD

Formålet med denne erklæring er at sikre, at leverandører til:

Projekt: _____

vil sikre, at medarbejdere og underleverandører til leverandøren handler i overensstemmelse med denne bestemmelse.

Leverandør

Firma:

Adresse:

CVR-nummer:

accepterer at operere i overensstemmelse med følgende erklæring:

Leverandøren sikrer arbejdstagere løn (herunder særlige ydelser), arbejdstid og andre arbejdsvilkår, som ikke er mindre gunstige end dem, der i henhold til kollektiv overenskomst, voldgiftskendelse, nationale love eller administrative forskrifter gælder for arbejde af samme art inden for vedkommende fag eller industri på den egn, hvor arbejdet udføres.

Leverandøren giver klienten: _____ eller dennes rådgivere ret til at overvåge leverandørernes aktiviteter, herunder adgang til alle dokumenter, personale, byggeplads og produktionsfaciliteter m.v. Leverandøren stiller sig til rådighed for spørgsmål og dokumentation vedrørende erklæringens bestemmelser, såfremt klienten eller klientens rådgivere beder herom. Hvis aktiviteter ikke overholder denne erklæring, tager leverandøren korrigerende foranstaltninger for at overholde erklæringen inden for en rimelig tidsramme fastsat af klienten og leverandøren.

Overtrædelse af nærværende erklæring betragtes som væsentlig misligholdelse af kontrakten²⁵.

ERKLÆRING OM OVERHOLDELSE AF GLOBAL COMPACTS PRINCIPPER

Formålet med denne erklæring er at sikre, at leverandøren til:

Projekt: _____

vil være ansvarlig for at sikre, at medarbejdere og underleverandører til leverandøren handler i overensstemmelse med denne erklæring.

Leverandøren giver klienten: _____

eller dennes rådgivere ret til at overvåge, at leverandørens aktiviteter er i overensstemmelse med nærværende erklæring. Leverandøren accepterer i den forbindelse at give adgang til alle dokumenter, der måtte være relevante for at kontrollere, at erklæringens ordlyd overholdes. Herunder information om personale, byggepladsforhold og produktionsfaciliteter m.v. Leverandøren stiller sig til rådighed for besvarelse af spørgsmål og udleverer den dokumentation, som klienten eller klientens rådgivere beder om. Hvis aktiviteter ikke overholder denne erklæring, er leverandøren forpligtet til at foretage korrigerende foranstaltninger for at overholde erklæringen inden for en rimelig tidsramme fastsat af klienten og leverandøren.

Overtrædelse af nærværende erklæring betragtes som væsentlig misligholdelse af kontrakten.

Denne erklæring tilsidesætter ikke national lovgivning eller aftaler på arbejdsmarkedet.

Leverandør

Firma:

Adresse:

CVR-nummer:

accepterer at operere i overensstemmelse med Global Compacts principper²⁶:

1. PRINCIP: LEVERANDØREN SKAL STØTTE OG RESPEKTERE BESKYTTELSEN AF MENNESKERETTIGHEDERNE

Herunder:

Produktansvar: Leverandøren skal udvise nødvendig omhu i design, fremstilling og afprøvning af produkter. Dette er for at beskytte mod produktfejl, der kan skade liv, helbred eller sikkerhed for mennesker eller have en negativ indvirkning på miljøet.

Sundheds- og sikkerhedsstandarder: Leverandøren skal sikre, at dens medarbejdere tilbydes et sikkert og sundt arbejdsmiljø. Dette bør omfatte, men ikke begrænse sig til beskyttelse mod brand, ulykker og giftige stoffer. Tilstrækkelige sikkerheds- og sundhedspolitikker samt procedurer skal etableres og følges.

Uddannelse og beskyttelsesudstyr: Leverandøren skal give sine medarbejdere det beskyttende udstyr og den uddannelse, der er nødvendigt, for at de kan udføre deres arbejde sikkert.

Sanitær infrastruktur: Leverandøren skal stille en passende, ren og sanitær infrastruktur til rådighed for medarbejderne. Herunder adgang til toiletter og drikkevand, som svarer til behovene og antal medarbejdere. Indkvartering, hvis gives af leverandøren, skal opfylde de samme krav, herunder de generelle bestemmelser om sundheds- og sikkerhedsstandarder, der er anført ovenfor.

Vedrørende vold på arbejdspladsen, herunder overfald, chikane og trusler: Leverandøren skal beskytte arbejdstagerne mod alle former

for fysisk, verbal, seksuel eller psykisk chikane, misbrug eller trusler på arbejdspladsen, hvad enten de begås af ledere eller kolleger.

Vederlag: Leverandøren skal overholde lovmæssige minimumsstandarder eller overenskomstfastsatte minimumsstandarder vedrørende løn og goder, hvis sidstnævnte er højere. Under alle omstændigheder skal leverandøren altid give en løn, der giver arbejdstagerne mulighed for at opfylde basale behov hos sig selv og deres pårørende. Overarbejde skal honoreres i henhold til lovgivning, overenskomst eller aftale, alternativt afspadseres. Lønnen skal udbetales i lovligt betalingsmiddel og på regelmæssig basis. Fradrag i lønnen skal være gennemsigtige og må aldrig bruges som en disciplinær foranstaltning.

Kontraktforhold: Alle medarbejdere skal være forsynet med en skriftlig, forståelig og juridisk bindende ansættelseskontrakt. Jævnfør EU-direktiv 93/533 om arbejdsgivers pligt til at underrette lønmodtageren om vilkårene for ansættelsesforholdet. Leverandøren må ikke benytte kortvarige ansættelser, løsarbejdere, praktikanter eller falske lærepladser, hvis motivet er at betale lavere lønninger og give færre medarbejderfordele end efter de almindelige ansættelsesregler. Hensættelser til ikkepermanente og sæsonarbejdere må ikke være mindre gunstige end for fastansatte.

Ferie og sygdom: Leverandøren skal give medarbejderne betalt ferie hvert år samt mulighed for sygeorlov og forældreorlov til medarbejdere, der skal tage sig af et nyfødt eller nyligt adopteret barn. Kvinder, der tager barselsorlov, må ikke afskediges eller udsættes for trussel om afskedigelse, og de skal være i stand til at vende tilbage til samme eller tilsvarende arbejde som før barselsorloven og til samme løn og vilkår.

Arbejdstid, hviletid samt pauser: Leverandøren skal sikre, at arbejdsugen er begrænset til 48 timer. Jævnfør EU-direktiv 93/104 samt 2000/34. Overarbejde skal være frivilligt og sjældent. Medarbejderne har ret til mindst én fridag om ugen og skal have rimelige pauser, mens de arbejder og tilstrækkelig hvile mellem skift.

Medarbejderens privatliv: Leverandøren skal respektere privatlivets fred for sine ansatte, når der samles eller leveres personlige oplysninger eller implementeres overvågning af medarbejderes praksis.

Køb af jord: Hvis leverandøren har ansvar for at købe fast ejendom eller jord, skal leverandøren indhente forudgående og informeret samtykke fra alle juridiske og/eller tidligere ejere. Leverandøren skal sikre, at denne ikke deltager i eller drager fordel af ulovlige tvangsforflytninger. Leverandøren skal kompensere indbyggere ved lovlige flytninger.

2. PRINCIP: LEVERANDØREN SKAL SIKRE SIG, AT DENNE IKKE BIDRAGER TIL KRÆNKELSE AF MENNESKERETTIGHEDERNE

Leverandøren skal foretage risikobaseret due diligence med henblik på at identificere, forebygge og afbøde de faktiske og potentielle negative indvirkninger på menneskerettighederne.

Leverandøren skal forsøge at hindre eller begrænse negativ indvirkning, hvor leverandøren ikke selv har bidraget til disse virkninger, når den negative indvirkning er direkte forbundet med leverandørens aktiviteter.

3. PRINCIP: LEVERANDØREN SKAL SIKRE FRIHED TIL FAGLIG ORGANISERING OG ANERKENDELSE AF KOLLEKTIVE FORHANDLINGER

Retten til foreningsfrihed og overenskomstforhandlinger: Leverandøren må ikke gribe ind i medarbejdernes ret til at danne og slutte sig til fagforeninger eller andre foreninger efter eget valg og til at forhandle kollektivt. Leverandøren må heller ikke modvirke medlemskab af fagforeninger. Arbejdstagernes repræsentanter må ikke være genstand for forskelsbehandling og skal have adgang til de ansatte på arbejdspladsen. Leverandøren skal anerkende valgte repræsentanter for arbejdstagerne og forhandle i god tro med dem om alle vigtige anliggender på arbejdspladsen.

Alternative foranstaltninger i tilfælde af statens forbud mod fagforeninger: Hvis fagforeningerne ikke er tilladt i operationsområdet, eller kun statsautoriserede organisationer er tilladt, skal leverandøren søge at tilvejebringe alternative foranstaltninger, som giver medarbejderne mulighed for selvstændigt at diskutere arbejdsrelaterede spørgsmål i et forum, der repræsenterer medarbejderne overfor ledelsen, jf. ILO-konventionen nr. 87 og 98.

4. PRINCIP: LEVERANDØREN SKAL AFVISE ALLE FORMER FOR TVANGS- OG OBLIGATORISK ARBEJDE

Leverandørerne må ikke producere ved brug af tvangsarbejde i henhold til ILO-konvention nr. 29 og 105 samt EU-direktiv 2002/629/RIA:

Tvangsarbejde og bevægelsesfrihed: Leverandøren må ikke deltage i eller nyde godt af enhver form for tvangsarbejde, herunder slavearbejde, tvunget fængselsarbejde, slaveri, trældom eller menneskehandel. Arbejdstagerne skal have fri bevægelighed i forbindelse med deres ansættelse.

Tilbageholdelse af penge og/eller materielle goder: Leverandøren må ikke tilbageholde nogen del af personalelønninger, personaleydelse, ejendom eller dokumenter (såsom identitetskort og rejsedokumenter) for at tvinge medarbejdere til fortsat at arbejde for sig.

Disciplinære foranstaltninger: Leverandørerne skal behandle alle medarbejdere med værdighed og respekt. Leverandøren må ikke deltage i eller tolerere brugen af korporlig afstraffelse, psykisk eller fysisk tvang og verbal misbrug af personalet.

5. PRINCIP: LEVERANDØREN SKAL IVÆRKSÆTTE FORBUD MOD BØRNEARBEJDE

Leverandørerne må ikke producere ved hjælp af børnearbejde, jf. EU-direktiv 94/33 og ILO-konvention nr. 138 og nr. 182 og FN's Børnekonvention. Dette indebærer:

- Alle medarbejdere skal være fyldt 13 år (eller alder fastsat i national lovgivning)
- Ansatte mellem 13 og 15 år må kun udføre let arbejde
- Ansatte mellem 13 og 15 år må maksimalt arbejde to timer dagligt
- Forældre eller værge til ansatte mellem 13 og 15 år skal oplyses om arbejdet
- Medarbejdere under 18 år må ikke udføre farligt arbejde eller arbejde om natten.

Hvis leverandøren bliver opmærksom på, at der er ansat børn i skolealderen, skal leverandøren sikre, at børnene er indskrevet i et udslysningsprogram snarere end øjeblikkeligt at opsige dem. Programmet skal indeholde adgang til uddannelse og økonomisk støtte og afgøres i samråd med barnet og familien eller pårørende.

6. PRINCIP: LEVERANDØREN SKAL AFVISE DISKRIMINATION I FORBINDELSE MED STILLING OG PROFESSION

Leverandøren må ikke deltage i eller støtte forskelsbehandling på grund af race, farve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, kaste, national eller social oprindelse, formueforhold, fødsel, foreningsforhold, tilhørsforhold, seksuel orientering, sundhedstilstand, familiemæssige forpligtelser, alder og handicap eller andre karakteristika.

Ansættelse, løn, personalegoder, uddannelse, forfremmelse, disciplin, opsigelse, pension eller andre beskæftigelsesrelaterede beslutninger bør baseres på relevante og objektive kriterier, jf. EU-direktiv 2000/78.

7. PRINCIP: LEVERANDØREN SKAL HANDLE PRÆVENTIVT I FORHOLD TIL MILJØ- OG KLIMAFORANDRINGER

8. PRINCIP: LEVERANDØREN SKAL IVÆRKSÆTTE INITIATIVER, DER FREMMER MILJØMÆSSIG ANSVARLIGHED

9. PRINCIP: LEVERANDØREN SKAL STØTTE UDVIKLING OG BRUG AF MILJØVENLIGE TEKNOLOGIER

Leverandøren skal tilstræbe at minimere de negative miljømæssige virkninger af sine aktiviteter, produkter og tjenester gennem en proaktiv tilgang og ansvarlig forvaltning af sine miljøforhold (herunder, men ikke begrænset til):

- Brug af knappe naturressourcer, energi og vand
- Emissioner til luft og udledninger til vand
- Støj-, lugt- og støvemission
- Potentiel og faktisk jordforurening

- Affaldshåndtering (farlige og ikkefarlige stoffer)
- Produktspørgsmål (udformning, emballering, transport, brug og genbrug/bortskaffelse).

Overholde miljølovgivningen: Leverandøren skal overholde miljømæssige lovkrav, der er relevante for de miljømæssige konsekvenser af leverandørens aktiviteter, produkter og tjenesteydelser. Desuden skal leverandøren sikre overholdelse af lovgivningen gennem uddannelse, viden, driftsmæssig kontrol og overvågning.

Løbende forbedring af miljømæssig håndtering: Leverandøren skal demonstrere løbende forbedringer af de overordnede miljøpræstationer i forbindelse med væsentlige miljøforhold.

10. PRINCIP: LEVERANDØREN SKAL ARBEJDE MOD KORRUPTION I ALLE DENS FORMER, HERUNDER PENGEAFPRESNING OG BESTIKKELSE

Bestikkelse af embedsmænd og private parter: Leverandøren skal afholde sig fra enhver form for bestikkelse, herunder andre måder hvorpå man uretmæssigt kan påvirke embedsmænd, politikere, domstolene og/eller private parter m.v.

Agenter, formidlere og konsulenter: De af leverandøren indgåede kontrakter med agenter, formidlere og konsulenter samt andre samarbejdspartnere skal indeholde et afsnit om bekæmpelse af korruption, og at kontrakten skal overholde alle gældende love og regler²⁷.

Underskrevet på vegne af leverandøren, firmanavn:

Dato:

Print navn / titel:

Underskrift

CASE: ERKLÆRING OM SAMFUNDSANSVAR I UDBUDSMATERIALE OG KONTRAKT

En arkitektvirksomhed arbejder for en privat bygherre i Danmark. For at minimere risiko for social dumping blandt entreprenørerne på byggepladsen, hvor især udenlandsk arbejdskraft er eksponeret for at arbejde under ringere forhold end deres danske kolleger, foreslår arkitekten bygherren, at der i kontrakten med hovedentreprenøren indføres erklæring om, at arbejdsforholdene på byggepladsen skal være i overensstemmelse med danske overenskomster og Global Compacts principper. Og at Global Compacts principper skal gælde for produktion af materialer til byggeriet. Det aftales endvidere, at arbejdsforhold skal kontrolleres, f.eks. som del af det almindelige byggepladstilsyn.

Cases er tænkte eksempler

3.5

Byggeledelse – forhold på byggepladsen

Hvis entreprenøren har underskrevet erklæringen om arbejdets udførelse med henvisning til gældende overenskomster eller Global Compacts principper, bør arkitekten anbefale bygherren, at denne kontrollerer, at erklæringerne overholdes.

Sikkerhedsmøder, der afholdes hver 14. dag, er en oplagt ramme til at integrere spørgsmål om samfundsansvar i byggeriet.

Nedenfor er listet en række forhold, som bør være opfyldt, hvis vilkårene på byggepladsen skal leve op til Global Compacts principper. Bygherren skal altid overveje, hvilke af nedenstående spørgsmål der er relevante i den konkrete situation, da listen er komplet i forhold til overholdelse af Global Compact, og forholdene på den konkrete byggeplads sjældent vil være eksponeret for at bryde med samtlige forhold.

Underleverandører bør også kontrolleres evt. via hovedentreprenøren, ligesom materialeproducenter, der er særligt eksponerede for at bryde med Global Compacts principper, stikprøvevis bør kontrolleres.

Hvor ofte og hvor grundigt samfundsansvaret på byggepladserne og i materialeproduktionen bør kontrolleres, er der ikke retningslinjer for. Den enkelte arkitektvirksomhed og byggeleder

må aftale med bygherren, hvem der gør hvad, og hvor ofte kontrollen og dialogen konkret bør finde sted.

Såfremt tilsynet afdækker, at der er forhold vedrørende samfundsansvar på byggepladsen, der ikke lever op til aftalen mellem bygherren og entreprenøren, bør det afstedkomme en plan for, hvordan forholdene forbedres inden for en fastlagt tidsramme, der accepteres af begge parter.

Formål

At afdække om forholdene på byggepladsen (eller i materialeproduktionen) lever op til samfundsansvar, som er defineret i udbudsmateriale og kontrakter.

Analyse

Gennemgang af (udvalgte) nedenstående spørgsmål med ledelsen fra den virksomhed, hvis forhold tilses. De konkrete spørgsmål bør udvælges i overensstemmelse med arkitektens kendskab til den konkrete risikoeksponering i byggeriet.

Kilde

Kontraktbærende virksomhedsledelse.

Generel management

Har kontraktbærende virksomhed:

- Afdækning af risiko i forbindelse med negative indvirkninger på menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder i byggeriet?
- Godtgørelse af enkeltindivider og grupper, der måtte lide skader som følge af virksomhedens produkter og virke?
- Klagemekanisme hvor medarbejdere og andre kan klage til

virksomheden over negative konsekvenser af dens virke?

- Politik for sikkerhed og sundhed der harmonerer med national lovgivning og overenskomster?
- Politik der understøtter Global Compacts principper?
- Erklæring i kontrakter med underleverandører, der forpligter disse til at understøtte Global Compacts principper?

Miljøpåvirkning

- Certificering af bygninger og materialer (kontrol af parametre identificeret i udbudsmateriale/kontrakt)
- Ressourceforbrug (kontrol af parametre identificeret i udbudsmateriale/kontrakt)
- Affald (kontrol af parametre identificeret i udbudsmateriale/kontrakt).

Arbejdssikkerhed og sundhed

- Opgørelse af arbejdsulykker?
- Godkendte sikkerheds- og sundhedssystemer?
- Information om sikkerhed og sundhed på relevante sprog og i formater, som arbejdskraften forstår?
- Udnævnt ansvarlige for sikkerhed og sundhed?
- Mulighed for at indberette sikkerheds- eller sundhedsproblemer?
- Træning af arbejdskraften i sikkerhed og sundhed?
- Regelmæssige evalueringer af sikkerheds- og sundhedsforhold?
- Sikkerhedsudstyr til arbejdskraften der svarer til deres jobfunktion?
- Transport af farligt materiale under forsvarlige forhold?
- Adgang til førstehjælp?
- Adgang til sanitære forhold, drikkevand og hvilested?
- Bolig- eller overnatningsforhold for arbejdskraften – hvis der er

tale om migrantarbejdere – der sikrer basal sundhed: Ventilation, temperatur, sanitet, drikkevand?

Arbejds- og lønforhold

- Rekruttering der sikrer lige behandling af køn, etnicitet, religion, politisk tilhørsforhold m.v.?
- Diskret behandling af personlig information?
- Arbejdsklima uden fysisk og psykisk afstraffelse samt chikane?
- Sikre arbejdskraften mod inddragelse af personlige dokumenter som pas, rejsedokumenter m.v.?
- Alle ansatte har kontrakt?
- Lige løn for lige arbejde? (Migrantarbejderes lønvilkår?)
- Løn der kan dække arbejdstagers leveomkostninger?
- Deltidsansatte har samme grundvilkår som fastansatte?
- Arbejdsuge på maksimum 48 timer?
- Ret til regelmæssige pauser?
- Ret til betalt ferie (minimum 3 uger om året)?
- Ret til barsel i 14 uger som kvinde?
- Betaling under sygdom?
- Ret til medlemskab af fagforening? (Ret til at samles om løn- og arbejdsspørgsmål, hvor fagforeninger ikke er lovlige)?
- Undgå brug af tvangsarbejde?
- Sikre arbejdskraftens ret til privatliv?
- Bolig- eller overnatningsforhold for arbejdskraften, der sikrer basal sundhed: Ventilation, temperatur, sanitet, drikkevand.

Børnearbejde

- At undgå ansættelse af fuldtidsansatte under 15 år (eller alder angivet i national lovgivning)?
- At undgå at hårdt arbejde udføres af personer under 18 år?
- At undgå at (såvel hårdt som let) arbejde udføres af personer

under 13 år?

- At børn der arbejder har mulighed for at deltage i skolegang?
- At sikre udfasning når børnearbejde identificeres og kompensation til familierne, så børnene ikke tvinges ud i muligt værre arbejde for at overleve?

Bestikkelse og korrupsion

- Politik for gaver, underholdning, rejser og åbenhed omkring virksomhedens praksis?
- Træning af medarbejdere i hvor de kan møde korrupsion, og hvordan de skal handle?
- Træning af agenter, konsulenter eller andre associerede til virksomheden?
- Mulighed for at indberette korrupsion f.eks. ved whistleblowerfunktion e.l.?

Underleverandører

- Regelmæssig dialog med underentreprenører om ovennævnte forhold?
- Stikprøvevis kontrol af underentreprenører i forhold til kontrol af ovennævnte forhold?
- Uddannelse af underentreprenører i ovennævnte forhold?
- Stikprøvevis kontrol af de materialeproducenter, der har størst risiko for at overtræde Global Compacts principper?
- Dialog med materialeproducenter der ikke overholder Global Compacts principper?
- Evt. endt kontraktforhold med leverandører der vedblivende har brudt forhold, der har været genstand for dialog og aftaler?

CASE: SIKKERHEDSMØDERNE OMFATTER OGSÅ KONTROL AF LØN- OG ARBEJDSFORHOLD

En arkitektvirksomhed har byggeledelsen på et større dansk byggeri, hvor der periodevis arbejder op til otte underleverandører på byggepladsen. Underleverandører der kommer fra fire forskellige europæiske lande.

For at sikre at forholdene på byggepladsen stemmer overens med danske overenskomster og Global Compacts principper, iværksætter byggeledelsen en udvidelse af sikkerhedsmøderne. På disse møder adresseres spørgsmål inden for sikkerhed og sundhed samt arbejdsforhold. Heriblandt: På hvilket sprog sikkerhedsinstrukser er forklaret, undervisning i sikkerhed på relevant sprog, kontraktforhold (kontrakter medbringes), identifikation af arbejdskraften (CPR-numre eller lignende medbringes), ferie og betaling under sygdom samt boligforhold for migrantarbejdere. Arkitekten benytter alle relevante punkter fra delværktøjet "Byggeledelse – forhold på byggepladsen" som tjekliste for fastlæggelse af dagsordenen.

Cases er tænkte eksempler

NOTER

- 1 The Universal Declaration of Human Rights, The International Labour Organization's Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, The Rio Declaration on Environment and Development, The United Nations Convention Against Corruption
- 2 Internationale retningslinjer for virksomheders samfundsansvar: United Nation's Global Compact, OECD Guidelines for Multinational Enterprises, 2011, Special Representative of the Secretary General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie, United Nation's "Protect, Respect and Remedy"
- 3 www.virksomhedsadfærd.dk
- 4 OECD Guidelines for Multinational Enterprises, 2011, konventioner udarbejdet under International Labour Organization (ILO)
- 5 Special Representative of the Secretary General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie, United Nation's "Protect, Respect and Remedy"
- 6 OECD 2011, II. General Politics § 11-13
- 7 www.business-humanrights.org/SpecialRepPortal/Home/Protect-Respect-Remedy-Framework
- 8 Businesses should support and respect the protection of internationally proclaimed human rights
- 9 Businesses should make sure they are not complicit in human rights abuses
- 10 www.menneskeret.dk/menneskerettigheder/historie/kilder+til+historen/fn's+verdenserklæring+om+menneskerettigheder
- 11 www.unglobalcompact.org/AboutTheGC/TheTenPrinciples/humanRights.html
- 12 Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining
- 13 The elimination of all forms of forced and compulsory labour
- 14 The effective abolition of child labour
- 15 Eliminate discrimination in respect of employment and occupation
- 16 Businesses should support a precautionary approach to environmental challenges
- 17 Businesses should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility
- 18 Businesses should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies
- 19 Buildings – a Sustainia Sector Guide: <https://www.mm.dk/buildings-a-sustainia-sector-guide>
- 20 Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery

-
- 21 www.transparency.org/whatwedo/pub/business_principles_for_countersing_bribery
- 22 Udarbejdelse af en årlig COP er helt centralt for medlemskab af FN's Global Compact
- 23 www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml
- 24 OECD Guidelines for Weak Governance Zones, 2006 s. 16
- 25 Kilde: www.udbudsportalen.dk/Ret-og-regler/Direktiver-love-og-regler/Medarbejdere-overenskomster-og-arbejdsmiljo/Krav-om-overenskomst-ved-udbud/
- 26 The Ten Principles: The UN Global Compact's ten principles in the areas of human rights, labour, the environment and anti-corruption enjoy universal consensus and are derived from:
- The Universal Declaration of Human Rights
 - The International Labour Organization's Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work
 - The Rio Declaration on Environment and Development
 - The United Nations Convention against Corruption.
- 27 Kilde: Inspiration til erklæring hentet fra www.csrkompasset.dk

4

LITTERATURLISTE

- amnesty.dk
- bbc.co.uk
- bekendtgørelse om projekterendes og rådgivers pligter m.v. efter Lov om Arbejdsmiljø (nr. 574 af 21. juni 2001)
- business-humanrights.org
- csrkompasset.dk/
- ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/corporate-social-responsibility/human-rights/
- dk-gbc.dk
- dnb.com
- dnbdanmark.dk
- ekf.dk
- EU-direktiv 93/533
- EU-direktiv 93/104
- EU-direktiv 2000/34
- EU-direktiv 2002/629/RIA
- EU-direktiv 2000/78
- EU-direktiv 94/33

-
- FN's børnekonvention: Bekendtgørelse af FN-konvention af 20.11.89 om Barnets Rettigheder freedomhouse.org
 - globalcompactselfassessment.org
 - hdr.undp.org
 - hrw.org
 - ilo-konventionerne nr. 29, 87, 98, 105, 138 og 182
 - ilo.org
 - iisd.org
 - menneskeret.dk
 - OECD Guidelines for Multinational Enterprises, 2011, OECD
 - OECD Guidelines for Weak Governance Zones, 2006, OECD
 - ohchr.org
 - Promotion and Protection of all human rights, civil, political, Economic, social and cultural rights, including the right to development. Protect, respect and remedy: A framework for business and human rights, Special Representative of the Secretary General on the issue of Human Rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie, 2011, United Nations Human Rights offices of the high commissioner
 - refworld.org
 - rsf.org
 - state.gov
 - The Rio Declaration on Environment and Development, UNESCO
 - The United Nations Convention against Corruption; United Nations
 - The Universal Declaration of Human Rights, United Nations
 - transparency.org
 - um.dk
 - un.org
 - unglobalcompact.org
 - unodc.org
 - virksomhedsadfærd.dk

dreyersfond

**DANSKE
ARK**

ERHVERVSTYRELSEN

ARKITEKTVIRKSOMHEDENS SAMFUNDSANSVAR

Et værktøj der hjælper arkitekter til at håndtere samfundsansvar
i egen drift og i byggeprojekter

2013

Publiceret på: DANSKE ARK og Erhvervsstyrelsens CSR-platforme

Støttet af: Erhvervsstyrelsen og Dreyers Fond

Udarbejdet af: Responsible Assets

Grafik og layout: Mattias Wohlert

